

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.109>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОХОРОННИЙ ОРДЕР: ПИТАННЯ ПРОГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ ЗАХИСТУ ЖЕРТВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ¹

Гловюк І.В.,

*доктор юридичних наук, професор,**Заслужений юрист України,**професор кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права**Львівського державного університету внутрішніх справ**ORCID: 0000-0002-5685-3702*

Гловюк І.В. Європейський охоронний ордер: питання прогностичного інструментарію для захисту жертв кримінальних правопорушень.

У статті проведено дослідження Європейського охоронного ордера (далі – ЄОО) у контексті захисту потерпілих від злочинів. Розглянуто такі аспекти: загальні питання сутності та мети ЄОО; його співвідношення з заходами за національним правом країни ЄС; умови видачі; порядок видачі та виконання; захист прав осіб, які створюють небезпеку; специфіку виконання. Розглянуто співвідношення заходів за ЄОО з заходами забезпечення безпеки та обмежувальними заходами і обмежувальними приписами за українським законодавством.

Указано, що європейські дослідники виділяють ряд недоліків у регламентації ЄОО, що впливає на ефективність цього інструменту; це свідчить про те, що положення Директиви 2011/99/EU можуть у перспективі трансформуватись. У якості висновків також зазначено, що: 1) ЄОО не буде застосовний для заходів забезпечення безпеки, які регламентовано «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», зважаючи на перелік заходів у ст. 5 Директиви 2011/99/EU та положення про те, що особа, яка створює небезпеку, має бути заслухана; 2) ЄОО загалом зможе бути застосований для взаємодії щодо обмежувальних приписів у порядку Цивільного процесуального кодексу України та обмежувальних заходів за Кримінальним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом України (хоча можуть бути питання через адміністративно-правову та кримінально-правову санкцію за домашнє насильство, і такий підхід українського

законодавця може викликати питання і стосовно подвійної кримінальності у порівнянні з кримінально караними діями інших країн ЄС, що може викликати неможливість звернення до інших країн за процедурою ордера та виконання ордера в Україні); 3) через те, що у Директиві 2011/99/EU мова йде про захист від будь-яких кримінальних правопорушень, для виконання ЄОО обов'язково потрібно буде вносити зміни до КПК України.

Ключові слова: ЄС, апроксимація, домашнє насильство, Європейський охоронний ордер, потерпілий, заходи безпеки, обмежувальний припис, обмежувальний захід, директива.

Hloviuk I.V. The European protection order: the question of a predictive toolkit for the protection of victims of criminal offences.

The article examines the European protection order (hereinafter – EPO) in the context of crime victim protection. The following aspects were considered: general issues of the essence and purpose of the EPO; its correlation with measures under the national law of the EU country; conditions of issuance; issuing and execution procedure; protection of the rights of persons causing danger; the specifications of the execution. The correlation of measures under the EPO with security measures and restrictive measures and restrictive prescriptions under Ukrainian legislation is considered.

It is indicated that European researchers identify a number of defects in the regulation of the European protection order, which affects the effectiveness of this tool; this indicates that the provisions of Directive 2011/99/EU may be transformed in the future.

¹ Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору (-ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні Європейське виконавче агентство з питань освіти та культури (EACEA) не можуть нести за них відповідальність.

As conclusions, it is also stated that: 1) the EPO will not be applicable for to security measures, which are regulated "On ensuring the security of persons participating in criminal proceedings", taking into account the list of measures in Art. 5 of Directive 2011/99/EU and the provision that the person causing danger must be heard; 2) The EPO will generally be able to be used to interact with restrictive prescription under the Civil Procedure Code of Ukraine and restrictive measures under the Criminal Code and the Criminal Procedure Code of Ukraine (although there may be issues due to administrative and criminal sanctions for domestic violence, and such an approach by the Ukrainian legislator may raise questions about double criminality in comparison with the criminally punishable actions of other EU countries, which may cause the impossibility of applying to other countries under the order procedure and executing the order in Ukraine); 3) due to the fact that Directive 2011/99/EU is about protection against any criminal offences, it will be necessary to make changes to the Criminal Procedure Code of Ukraine in order to implement the EPO.

Key words: EU, approximation, domestic violence, European protection order, victim, security measures, restrictive prescription, restrictive measure, directive.

Постановка проблеми. Європеїзація законодавства України у зв'язку з тим, що Україна вживає усіх можливих заходів до членства у ЄС, буде пов'язана і з кримінальним процесуальним напрямком. Можливі напрямки та способи апроксимації законодавства вже розглядалися у доктрині [1]. Одним з важливих напрямків, який має бути розглянутий у цьому контексті, є захист жертв кримінальних правопорушень. У ЄС діє Директива 2011/99/EU про Європейський охоронний ордер [2] (далі – ЄОО), що встановлює стандарти, яких мають досягти країни-члени ЄС, і яка поширюється на захист усіх жертв, а не лише жертв гендерного насильства (п. 9 преамбули). Після набуття Україною членства у ЄС нагальним буде питання взаємодії з іншими державами в межах ЄС з урахуванням положень цієї директиви, для чого потрібні будуть зміни та доповнення до законодавства, у тому числі кримінального процесуального.

Стан дослідження. Аналіз тексту Директиви 2011/99/EU свідчить, що її слід розглядати у фокусі: 1) чинного інструментарію ЄС; 2) забезпечення безпеки; 3) захисту постраждалих від домашнього насильства. Питання заходів забезпечення безпеки у кримінальному провадженні України розглянуто у працях І. Бородій, О. Гриньків, Б. Качмара, А. Ляша, П. Себрянського, А. Свінцицького та ін. Захисту постраждалих від домашнього насильства у

кримінально-юстиційному контексті присвячені дослідження Ю. Ковалик, А. Олійниченко, Ю. Пліш, С. Романцової, Т. Фоміної, О. Харитонової, А. Шинкарчук, А. Яценка та ін. Аспекти застосування ордерів у контексті взаємодії в межах ЄС досліджені Н. Бенч, А. Грицьків, Р. Климкевич, В. Луциком, А. Підгородинською, А. Степаненком, а також зарубіжними вченими di Juan Burgos Ladrón de Guevara, Elise Nicoleta Valcu, Ioana-Minodora Rusu, Libor Klimek, Neus Oliveras, Ryszard A. Stefański, Simone Lonati, Suzan van der Aa & Jannemieke Ouwerkerk.

Утім, питання апроксимації законодавства до Директиви 2011/99/EU розглянуто лише у дослідженнях Р. Климкевич [3], що є недостатнім для цієї проблематики, зважаючи на обсяг питань, які виникнуть у цій сфері (оцінюючи на наявний досвід транспозиції положень цього документа).

Отже, **метою статті** є розгляд проблемних питань Директиви 2011/99/EU про ЄОО; визначення фокусу та напрямків апроксимації положень кримінального процесуального законодавства України до положень Директиви 2011/99/EU про ЄОО.

Виклад основного матеріалу. Загальні положення. Директива 2011/99/EU визначає ЄОО як рішення, ухвалене судовим або еквівалентним органом держави-члена щодо заходу захисту, на підставі якого судовий або еквівалентний орган іншої держави-члена вживає будь-який відповідний захід або заходи за власним національним законодавством з метою продовження захисту особи, яка перебуває під захистом. Заходом захисту є рішення, прийняте в державі видачі відповідно до її національного законодавства та процедур, за допомогою яких одна або більше заборон або обмежень, зазначених у статті 5 Директива 2011/99/EU, покладаються на особу, яка створює небезпеку, з метою захисту захищеної особи від кримінального діяння, яке може поставити під загрозу її життя, фізичну чи психологічну цілісність, гідність, особисту свободу чи статеву недоторканість (ст. 2). Мета Директиви 2011/99/EU полягає у встановленні правил, що дозволяють судовому або еквівалентному органу в державі-члені, в якій було прийнято захід захисту з метою захисту особи від злочинних дій іншої особи, які можуть поставити під загрозу її життя, фізичну або психологічну цілісність, гідність, особисту свободу або статеву недоторканість, видати ЄОО, який дозволяє компетентному органу в іншій державі-члені продовжувати захист особи на території цієї іншої держави-члена (ст. 1). При цьому заходи захисту включають як остаточні заходи, тобто заходи, прийняті як частина остаточного рішення у кримінальному провадженні, так і тимчасові заходи, тобто заходи, прийняті відповідно до національного законодавства як запобіжні заходи [4, р. 39].

Стосовно суб'єктного складу захищених осіб, то у преамбулі зазначено про те, що ця Директива застосовується до заходів захисту, спрямованих на захист усіх жертв, а не лише жертв гендерного насильства (п. 9), і не торкається захисту свідків. Утім, можливий захист і родича основної захищеної особи. Тобто ЄОО може бути застосований у будь-якому кримінальному провадженні, звісно, якщо для захисту від кримінального правопорушення відповідні заходи передбачені національним законодавством.

Положення Директиви 2011/99/EU не торкаються цивільних справ (п. 10 преамбули, ст. 2). Утім, попри це обумовлення, є положення, що необов'язково, щоб кримінальне правопорушення було встановлено остаточним рішенням, та визнано, що не має значення, у порядку якого провадження - кримінального, адміністративного чи цивільного - орган прийняв рішення про захід захисту. Відповідно, робиться висновок, що були включені всі заходи адміністративного та цивільного захисту за умови, що вони були введені для захисту особи від злочинного діяння [5]. Тому реально у межах цього інструменту слід оцінювати характер заходу та його спрямування, а не процедури, в межах якої заходи захисту встановлені за національним правом.

Процедура ЄОО є своєрідним «ланцюжком», який поєднує процедури держав-членів ЄС у разі переміщення особи, яка перебуває під захистом, для продовження заходів захисту. ЄОО не є документом щодо застосування нових заходів захисту у декількох країнах: він є певним транснаціональним «продовженням» застосування вже наявних заходів згідно національного законодавства, але у іншій країні ЄС через прив'язку до особи, стосовно якої вони застосовані, та зміну її місцезнаходження, через що держава, яка приймала рішення, не має фактичної можливості продовжувати його виконувати.

Умови ЄОО. Директива 2011/99/EU в силу того, що вона є джерелом права ЄС, не регламентує питання застосування заходів захисту за національним законодавством, і не являє собою правову підставу для застосування таких заходів транскордонно. Вона застосовна лише тоді, коли вже застосовані заходи захисту за національним законодавством, утім, є потреба застосувати їх у іншій країні ЄС. На це прямо вказує ст. 5 Директиви. Директива 2011/99/EU не надає вичерпний перелік заходів захисту (що обумовлено прийняттям рішення про їх застосування згідно національного права), утім, у ст. 5 вказує на одну або декілька з таких заборон чи обмежень: (а) заборона в'їзду в певні населені пункти, місця чи визначені райони, де проживає або відвідує особа, яка перебуває під захистом; (б) заборона або регулювання контакту в будь-якій формі з особою, яка перебуває під захи-

стом, у тому числі по телефону, електронною чи звичайною поштою, факсом або будь-яким іншим способом; або (с) заборона або розпорядження щодо наближення до особи, яка перебуває під захистом, ближче, ніж встановлена відстань. У п. 19 преамбули уточнюється, що Директива містить вичерпний перелік заборон та обмежень, які, якщо вони накладені в державі видачі та включені до ЄОО, повинні визнаватися та виконуватись у державі виконання з урахуванням обмежень, викладених у цій Директиві. Інші типи заходів захисту можуть існувати на національному рівні, наприклад, якщо це передбачено національним законодавством, зобов'язання особи, яка створює небезпеку, залишатися у визначеному місці. Такі заходи можуть бути застосовані в державі видачі в рамках процедури, що призводить до прийняття одного із заходів захисту, який, згідно з цією Директивою, може бути основою для ЄОО.

Відмітимо, що у Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» немає таких положень. Хоча і є положення ч. 2 ст. 7 Закону, що з урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, можуть здійснюватися й інші заходи безпеки, утім, вважаємо, що цієї норми буде замало для апроксимації до положень Директиви 2011/99/EU. Утім, зазначені заходи захисту схожі з положеннями ч. 2 ст. 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» стосовно обмежувального припису. Це може бути пов'язано з тим, що п. 4 преамбули підкреслює важливість протидії гендерно зумовленому насильству, хоча застосовується до заходів захисту, спрямованих на захист усіх жертв, а не лише жертв гендерного насильства (п. 9 преамбули). Утім, якраз на практиці заходи захисту в основному застосовуються для захисту жінок у випадках насильства з боку інтимного партнера або домашнього насильства, домагань, переслідування або сексуального насильства [6].

Порядок видачі та виконання ЄОО. Специфікою порядку видачі ЄОО є те, що обов'язковим є звернення особи, яка перебуває під захистом. І хоча рішення прийматиме держава, яка застосувала ці заходи, звернення може бути і до компетентних органів держави, яка виконуватиме ЄОО.

Згідно ст. 3 Директиви 2011/99/EU, кожна держава-член повинна повідомити Комісію, який судовий або еквівалентний орган або органи компетентні згідно з її національним законодавством видавати ЄОО і визнавати такий ордер. У доктрині є пояснення причин такого формулювання [3, с. 99-100].

Згідно ст. 6 Директиви 2011/99/EU, ЄОО може бути виданий, коли особа, яка перебуває

під захистом, вирішує проживати або вже проживає в іншій державі-члені, або коли особа, яка перебуває під захистом, вирішує залишитися або вже перебуває в іншій державі-члені. Приймаючи рішення про видачу ЄОО, компетентний орган у Державі видачі бере до уваги, серед іншого, тривалість періоду або періодів, протягом яких особа, яка перебуває під захистом, має намір залишитися в державі виконання та серйозність потреби для захисту. Судовий або еквівалентний орган Держави видачі може видати ЄОО лише після перевірки того, що захід захисту відповідає вимогам, викладеним у статті 5. Це свідчить про те, що рішення не приймається автоматично [6].

Як видно, у Директиві 2011/99/EU немає уточнень стосовно строку та підстав перебування особи у іншій державі ЄС. Утім, деякі держави-члени формалізують умови у своєму законодавстві. Наприклад, вимагається опис причин переїзду до іншої держави-члена. Інша держава-член вимагає, щоб тривалість перебування перевищувала 3 місяці [6]. Разом з тим, вказується на обмеженість таких формулювань та важливість того, щоб надати право на ЄОО всім тим жертвам, які щодня перетинають кордони в межах ЄС, а не тільки ті, хто має намір проживати або залишатися в іншій державі-члені [7, р. 364]. Це, без сумніву, було б великим досягненням для захисту жертв, утім, по-перше, для цього треба трансформувати механізм ЄОО, щоб він став більш гнучким та оперативним, по-друге, є сумніви у практичній можливості настільки оперативної реалізації заходів захисту.

Як видно, процедура ЄОО є доволі специфічною і не пов'язана з прийняттям рішень про застосування заходів захисту на національному рівні, оскільки без них ЄОО не може бути виданий.

Захист прав осіб, які створюють небезпеку. Згідно ст. 6 Директиви 2011/99/EU, перед видачею ЄОО особі, яка створює небезпеку, надається право бути почутою та право оскаржити захід захисту, якщо цій особі не було надано ці права під час процедури, що призвела до прийняття заходу захисту. Звертається увага на те, що необхідно доповнити положення ст. 6 обов'язком судового органу, уповноваженого приймати та задовольняти чи відхилити звернення про ЄОО, забезпечити захист особи, яка створює небезпеку [8, р. 218].

Очевидно, що ця процедура абсолютно не характерна для заходів забезпечення безпеки у кримінальному провадженні, застосування яких є таємним. Утім, такий підхід характерний для прийняття рішення про видачу обмежувального припису за ЦПК України та застосування обмежувальних заходів у порядку ч. 6 ст. 194 КПК України.

Специфіка виконання ЄОО. Згідно ст. 9 Директиви 2011/99/EU, після отримання ЄОО, компетентний орган держави-виконавця повинен без зайвої затримки визнати цей ордер і прийняти рішення про вжиття будь-яких заходів, які були б доступні згідно з її національним законодавством у аналогічному випадку, для забезпечення захисту особи, яка перебуває під захистом, якщо вона не вирішить послатися на одну з підстав для невизнання, зазначених у статті 10.

Тобто держава-виконавець не зобов'язана застосовувати саме той захід захисту, який передбачила держава видачі – це було б неможливо з огляду на національні відмінності у типі та обсягу заходів захисту та різні процедури, згідно з якими вони можуть бути прийняті (цивільні, кримінальні чи адміністративні) – але вона має надати жертві захід захисту, який уже доступний відповідно до національного законодавства. ЄОО базується на взаємному визнанні, а не гармонізації, тому його мета не полягає в тому, щоб забезпечити однаковість щодо заходів захисту [5].

Як видно, держава має розсуд щодо вирішення, які заходи за її національним законодавством найбільш доречні для виконання ЄОО, при чому природа цих заходів може бути різною. Відмітимо, що такий підхід критикується і є пропозиція, встановити зобов'язання для держав-членів гарантувати, що транскордонні жертви можуть скористатися всіма заходами захисту, які існують у відповідних правових системах [7, р. 364].

Критикується у доктрині і формулювання «без зайвої затримки визнати цей ордер» [3, с. 104; 7, р. 364], оскільки немає чіткого строку визнання ордеру, хоча він є у деяких державах [6]. На жаль, визначеності не додають і формулювання ст. 15 Директиви 2011/99/EU, що ЄОО визнається з таким самим пріоритетом, який застосовувався б у аналогічній національній справі, беручи до уваги будь-які конкретні обставини справи, включаючи терміновість справи, дату, передбачену для прибуття особи, яка перебуває під захистом, на територію держави та, якщо можливо, ступінь ризику для особи, яка перебуває під захистом. Такі формулювання не надають впевненості жертві щодо того, коли будуть продовжені заходи захисту, хоча про вжиті заходи вона має бути повідомлена. Тому виникло цілком слушне питання: незрозуміло, чи дійсно нинішні строки є вигідними для потерпілих. Якщо ЄОО надано той самий пріоритет, що й у аналогічній національній справі, то яка перевага подання заяви про ЄОО замість національного ордеру про захист? [5]

Директива 2011/99/EU у ст. 10 передбачає підстави для невизнання ЄОО, і прикметно, що

одною з них є те, що захід захисту стосується діяння, яке не є кримінальним правопорушенням за законодавством держави-виконавця, і жодних винятків з цього правила немає. При тому, що держави по-різному врахували підстави для невизнання у контексті обов'язковості / необов'язковості [6], такий підхід викликає питання у аспекті захисту прав жертв залежно від криміналізації окремих діянь, зокрема, у аспекті гендерно зумовленого насильства. При тому, що ЄОО видається виключно тоді, коли вже застосований захід країною ЄС, і має забезпечити продовження їх застосування, держава, якій направлено ЄОО, через своє національне законодавство може його не виконати, незважаючи на реальність небезпеки для жертви. Тому і є і критика цього положення [5], і пропозиції зменшити підстави для невизнання (зокрема, з посиланням на положення про подвійну кримінальну відповідальність), щоб нарешті покласти край взаємній недовірі між національними системами в ЄС [7, р. 364].

Польський досвід апроксимації Директиви 2011/99/EU. У КПК Республіки Польща є статті щодо запиту до держави-члена ЄС для виконання ЄОО та запит держави-члена ЄС про виконання ЄОО [9], тобто ці процедури розмежовано. Процедура запиту до держави-члена ЄС для виконання ЄОО застосовна для захисту потерпілих за їх зверненням, при чому звертатися мають повноваження суд та прокурор. Прикметно, що прямо передбачено направлення ЄОО до кількох країн-виконавців, хоча для самої Директиви це є лише пропозиція чітко визнати можливість вимагати ордер для кількох осіб і для кількох держав-виконавців [7, р. 364]. Прописано також зміст та порядок направлення ордера.

Що торкається процедури виконання запиту держави-члена ЄС про виконання ЄОО, то умовою є те, що захід захисту має містити зобов'язання утримуватися від перебування в певних середовищах або місцях або контактувати з конкретними людьми або наближатися до конкретних людей. Виконання здійснюється прокурором за місцем перебування особи, яка перебуває під захистом, застосовуються положення польського права.

Цікаво, що рішення прокурора щодо виконання ЄОО може бути оскаржене до суду, і передбачається можливість скористатися правничою допомогою, у тому числі за рахунок держави, якщо особа, стосовно якої ведеться або велось кримінальне провадження, не перебуває на території Республіки Польща і не має захисника. Цю процедуру можна розглядати як таку, що спрямована на урахування ч. 4 ст. 6 Директиви стосовно права особи, яка створює небезпеку, бути почутою та права оскаржити захід захисту.

Окремою статтею передбачено підстави для відмови у виконанні ЄОО, які синхронізуються зі ст. 10 Директиви 2011/99/EU, та підстави закінчення виконання. Окремо регламентовано інформування держави, яка видала ЄОО, про порушення зобов'язань за ЄОО, та дії прокурора у такому випадку.

Аналіз цих положень свідчить про введення положень Директиви 2011/99/EU саме у КПК Республіки Польща, ґрунтовну апроксимацію цього кодексу до положень Директиви 2011/99/EU.

Висновки. Дослідження ключових аспектів Директиви 2011/99/EU та прогнозування перспектив апроксимації українського законодавства до її положень дозволяє зробити такі висновки:

1) європейські дослідники виділяють ряд недоліків у регламентації ЄОО, що впливає на ефективність цього інструменту; це свідчить про те, що положення Директиви 2011/99/EU можуть у перспективі трансформуватись;

2) ЄОО не буде застосовний для заходів забезпечення безпеки, які регламентовано «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», зважаючи на перелік заходів у ст. 5 Директиви 2011/99/EU та положення про те, що особа, яка створює небезпеку, має бути заслухана;

3) ЄОО загалом зможе бути застосований для взаємодії щодо обмежувальних приписів у порядку ЦПК України та обмежувальних заходів за КК та КПК України. Утім, у аспекти обмежувальних приписів може виникнути проблема, що не усі випадки домашнього насильства є кримінальним правопорушенням, а Директива має метою захист саме від кримінального правопорушення. Разом з тим, зважаючи на те, що за ст. 173-2 КУпАП передбачені санкції у вигляді адміністративного арешту, то за критеріями Енгеля (зокрема, ступінь суворості покарання) таке провадження має характер кримінального). Такий підхід українського законодавця може викликати питання і стосовно подвійної кримінальності у порівнянні з кримінально караними діяннями інших країн ЄС, що може викликати неможливість звернення до інших країн за процедурою ЄОО та виконання ЄОО в Україні;

4) через те, що у Директиві 2011/99/EU мова йде про захист від будь-яких кримінальних правопорушень, для виконання ЄОО обов'язково потрібно буде вносити зміни до КПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гловюк І.В. Архітектоніка КПК України в аспекті права ЄС: деякі прогнози. Україна – ЄС: питання гармонізації кримінального та кримінального процесуального законодавства: матеріали Круглого столу

- (22 червня 2023 року) / упор. І.В. Гловюк, Н.Р. Лашук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 77–83.
2. Directive 2011/99/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the European protection order. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0099>.
 3. Климкевич Р.А. Кримінальне процесуальне законодавство України та Європейського Союзу: апроксимація та диференціація. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, 2022. 285 с.
 4. The European Protection Order. Its Application to the Victims of Gender Violence. Madrid, 2015. 234 p. URL: <https://www.researchgate.net/publication/281555482>.
 5. S. van der Aa, J.W. Ouwerkerk The European Protection Order: No time to waste or a waste of time? European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. 2011. № 19 (4). P. 267–287. URL: https://web.archive.org/web/20170922042312id_/https://pure.uvt.nl/ws/files/1370573/Aa_The_European_Protection_Order_final_111202_postprint_embargo_1_y.pdf.
 6. Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2011/99/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the European protection order, COM(2020)187final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A187%3AFIN>.
 7. Lonati S. Is the European Protection Order Sufficiently Robust to Prevent any Discrimination among Victims Moving Across the European Union? An Assessment of the First Seven Years. European Criminal Law Review. DOI: 10.5771/2193-5505-2018-3-332.
 8. Ioana-Minodora Rusu. Issuance and Transmission Of The European Protection Order In The European Union. Critical Opinions. De Lege Ferenda Proposals. Perspectives of Business Law Journal. 2016. Volume 5, Issue 1. November. P. 214–219. URL: <https://businesslawconference.ro/revista/articole/an5nr1/Art.%2029%20Minodora%20Rusu.pdf>.
 9. Kodeks postępowania karnego. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970890555/U/D19970555Lj.pdf>.